Modul cum reflectă clasificarea bibliografică societatea - cazul sistemului suedez SAB

Dr. Joacim Hansson,
Şcoala Suedeză de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării (SSLIS),
Colegiul Universitar din Borås, Suedia
E-mail: joacim.hansson@hb.se

Dr. Joacim Hansson este conferenţiar la SSLIS. Predă cursuri de istoria biblioteconomiei şi ştiinţei informării, teoria oraganizării cunoaşterii şi metodologia cercetării. A publicat câteva cărţi şi articole internaţionale despre ideologia clasificării, identitatea ştiinţifică a biblioteconomiei şi ştiinţei informării, hermeneutică în biblioteconomie şi ştiinţa informării şi analize instituţionale ale bibliotecilor de utilizare comună.

Rezumat

Articolul prezintă un studiu al sistemului de clasificare suedez, sistemul SAB, şi a capacităţii sale de a ilustra anumite structuri sociale şi ideologice în societatea suedeză la începutul secolului al XX-lea. Metodologia se bazează pe hermeneutica critică şi analiza ideologică. Rezultatele arată că sistemul de clasificare prezintă corespondenţe semnificative între structura ierarhiilor sale disciplinare şi idealuri din societatea înconjurătoare.

Cuvinte cheie: *Clasificare, Biblioteci publice, Hermeneutică, Ideologie, Suedia*

Introducere

Deşi avem o înţelegere elementară a complexităţii relaţiei dintre o clasificare şi contextul său, aceasta a fost investigată rar în profunzime pentru a identifica variatele mecanisme ale sistemului care să indice anumite legături cu un discurs ideologic dat. De aceea, scopul primar al acestui articol este să cerceteze modul în care un discurs ideologic dominant în societate se reflectă şi este tranformat într-un sistem de clasificare bibliografică în zona unei biblioteci publice definită politic. Studiul este structurat în două părţi. Prima se concentrează pe elementele teoretice si metodologice. A doua parte, care constituie subiectul acestui articol, este analiza efectivă a problemei prezentate mai sus. Obiectul empiric al

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

studiului este sistemul de clasificare suedez "Klassifikationssystem för svenska bibliotek" (sistemul SAB), în prima sa ediție din 1921.

Pentru a atinge scopul studiului a fost constituit un cadru teoretic şi metodologic pornind de la câteva tradiții şi discipline ştiințifice. Cele mai importante dintre aceste discipline sunt teoriile asupra relației dintre un text şi o anumită realitate sau context - teorii care sunt în principal folosite în critica literară şi în estetică şi care se concentrează în jurul conceptului central *mimesis.* Teoria mimetică este utilizată în două feluri. În primul rând, ca modalitate de a conceptualiza reprezentarea ideologiei în sistemul SAB; în al doilea rând, ca punct de plecare metodologic. Această metodologie mimetică se bazează pe scrierile filosofului francez Paul Ricoeur şi în principal pe lucrarea sa *Timp şi Narație*.

Ricoeur evidențiază trei etape consecutive în analiza mimetică. Prima etapă constă în delimitarea unui context relevant pentru textul în discuție. Pentu aceasta, sunt utilizate teorii privind imitatația ideologică şi dezvoltarea instituțională. A doua etapă presupune o lectură atentă a textului, în acest caz sistemul SAB, cu scopul de a identifica în text acele structuri despre care se poate spune că funcționează ca reprezentări textuale ale contextului definit. Aceasta este partea cea mai "empirică" a studiului. A treia etapă poate fi văzută ca o sinteză a primelor două, în sensul că reprezentarea textuală este percepută ca o interacțiune în care contextul dat influențează conținutul sensului din text, iar textul transformă aceste influențe contextuale conform limitelor de formă şi structură ale textului însuşi. Conform raționamentului lui Ricoeur, acestă sinteză nu este câtuşi de puțin obiectivă în nici un sens strict, ci rezultatul influenței pe care lectura textului o are asupra interpretului, ceea ce îi conferă un caracter descris cel mai bine prin conceptul de *catharsis.* Aceasta ne poate ajuta să adăugăm noi dimensiuni rolului contextului din cadrul studiilor de biblioteconomie şi ştiința informării aşa cum se discută în ultimii cincisprezece ani. Contribuie, de asemenea, la dezvoltarea instrumentelor hermeneutice în cercetarea clasificării. Mai mult, acest studiu poate fi văzut ca un exemplu de cercetare critică, de emancipare care se întâlneşte rar în cercetarea contemporană din domeniul biblioteconomiei şi ştiinței informării.

Contextul ideologic şi instituțional al sistemului SAB

Sistemul SAB face parte din contextul bibliotecilor publice ceea ce influențează nu doar utilizarea practică a sistemului, ci şi configurarea sa efectivă. Bibliotecile publice din Suedia au fost instituționalizate în primele două decenii ale secolului XX. O trăsătură centrală a acestei instituționalizări este crearea unor instrumente noi şi uniforme precum

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

regulile de catalogare şi un sistem general de clasificare. Aceste instrumente au fost proiectate pentru a corespunde în întregime scopurilor de unificare ale sectorului bibliotecilor din Suedia. Sistemul SAB era parte a acestui proces. Când privim bibliotecile publice ca instituţii politice trebuie să examinăm ce norme şi valori erau promovate în discursul lor în deceniile de până la 1921 care ne interesează aici. De asemenea, trebuie să examinăm cum se integrează aceste norme şi valori în cadrul dezvoltării ideologice generale din Suedia acelei perioade.

Bibliotecile publice pot fi văzute ca institutii publice autonome din 1905 când, pentru prima dată, statul a acordat fonduri pentru activităţile lor. Totuşi, câteva tipuri de biblioteci care se intitulau "publice" au existat înainte de această perioadă, în special bibliotecile parohiale şi bibliotecile mişcărilor populare. Una din noutăţile bibliotecilor publice era că ele erau independente de orice altă organizaţie care să limiteze activitatea de bibliotecă sau care să-i dea o afiliere ideologică sau instituţională distinctă. Fiecare din predecesoarele lor importante fusese dependentă de alte organizaţii precum biserica (bibliotecile parohiale), sindicatele (bibliotecile muncitoreşti) şi mişcarea pentru temperanţă (bibliotecile cercurilor de studiu). Pe lângă acestea, existau bibliotecile universitare cu afilierea lor naturală la universităţi.

Lipsa afilierii instituţionale a obligat noile biblioteci publice să-şi definească propriul sistem de norme şi valori în raport cu alte instituţii publice şi să-şi creeze noi standarde şi obiective profesionale. Acest lucru s-a realizat prin iniţierea unei discuţii în presa biblioteconomică naţională despre rolul bibliotecii publice în societate, o discuţie care a avut loc în mod regulat între 1907 şi 1921. Una din modalităţile de a dobândi o identitate ideologică a fost prin utilizarea unor diferite strategii ideologice, cum ar fi de exemplu modul de a contura discuţia astfel încât argumentele să legitimeze anumite puncte de vedere ideologice. Cea mai de succes dintre aceste strategii a încercat să neutralizeze diferenţa şi lupta politică şi socială, considerând biblioteca publică ca o instituţie care nu ţine cont de nici o politică şi stratificare socială. Aceasta este o strategie care a fost adoptată de la bibliotecile publice americane şi apoi combinată cu anumite elemente suedeze pentru a deveni o strategie în mare parte conservatoare. Identitatea ideologică a bibliotecilor publice nu este, totuşi, doar conservatoare.

Instituţionalizarea lor în cadrul societăţii moderne trebuie văzută ca parte a progresului democratic în sensul că bibliotecile publice au un rol distinct în promovarea şi legitimarea valorilor democratice, ele afirmă clar că permit ca diferite puncte de vedere să fie reprezentate unele alături de altele în interiorul bibliotecii şi la nivelul colecţiilor sale. Această subliniere

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

care este demonstrată prin practica de bibliotecă, este unul din factorii care o califică drept o instituție democratică adevărată.

Dezvoltarea instituțiilor democratice nu reprezintă un aspect legat în primul rând de ideologiile conservatoare, ci mai degrabă de cele liberale, bazate pe o perspectivă naturală a societății asupra drepturilor omului ca o construcție rațională care poate fi formată în beneficiul majorității.

Identitatea ideologică a bibliotecii publice poate fi de aceea descrisă ca o intersectare între liberalism şi conservatorism. Primul este expus în acest mod de gândire nou şi energic în comparație cu diferitele sale predecesoare, în special în comparație cu bibliotecile mişcărilor populare care legitimau un rol de opoziție explicit în ceea ce priveşte structura educației publice în societate. Ultimul a fost revelat în mentalitatea de control pe care bibliotecile publice o încurajau. Acest aspect fusese foarte pronunțat în bibliotecile parohiale administrate de Biserica Suediei care ajunsese să fie baza instituțională directă pe care a fost construită noua structură a bibliotecii publice în societate.

Bibliotecile publice avuseseră în cadrul propriei lor organizări embrionare, în primul rând influențată de dezvoltarea bibliotecilor publice americane, o ideologie foarte distinctă chiar înainte de a avea posibilitatea de a o implementa în societatea suedeză. Schimbarea democratică din Suedia a modificat peisajul politic şi ideologic al țării din unul care fusese dominat în întregime de conservatorismul rural în unul care a devenit dominat în principal de liberalism şi forme timpurii ale democrației sociale. Aceasta a netezit drumul nu doar pentru câteva forme de educație populară, ci, de asemenea, pentru bibliotecile publice ca instituții publice. Datorită acestui aspect este posibil să plasăm bibliotecile publice printre acele instituții care într-un mod relativ clar au legitimat normele şi valorile mişcării democratice din Suedia de la începutul secolului XX. Combinația elementelor liberale şi conservatoare în discursul care s-a dezvoltat în interiorul bibliotecilor publice şi care a oferit un cadru pentru identitatea lor ideologică este aspectul cel mai interesant de urmărit într-o lectură atentă a sistemului SAB.

Structura sistemului - o pantă idealistă

În cadrul cercetării din domeniul biblioteconomiei şi ştiinței informării avem o înțelegere elementară că sistemele de clasificare folosite în biblioteci sunt legate de diferite puncte de vedere ideologice şi prin intermediul teoriei mimetice ştim că forma textului influențează felul în care acestei relații i se dă reprezentarea sa textuală. De aceea, este posibil să demonstrăm şi să definim anumite norme şi valori printr-un studiu sistematic al structurilor şi

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

limbajului în sistemul de clasificare. Trebuie doar să îl citim ca pe un text autonom. Când este vorba de sistemul SAB există totuşi o întrebare pe care este important să o punem imediat - şi anume chiar motivul care a stat la baza creării unui sistem de clasificare suedez. Existau la urma urmei alternative la îndemână; în primul rând, Clasificarea Zecimală Dewey (Dewey Decimal Classification - DDC) care în anii 1910 fusese introdusă atât în Danemarca, cât şi în Norvegia, cele două țări cele mai apropiate de Suedia în cooperarea bibliotecară.

Un comitet care a fost numit de Adunarea Generală din 1917 a Asociației Bibliotecarilor Suedezi (Swedish Library Association - SAB) a construit sistemul SAB între 1917 şi 1920. În prefața sistemului, comitetul a discutat un număr de opțiuni care fuseseră făcute pe parcursul activității desfăşurate. Una dintre cele mai importante era dacă să se construiască un sistem nou sau să se remodeleze unul care deja exista, unul de genul DDC. Se pare că decizia a fost mai degrabă una uşoară. După o scurtă discuție asupra avantajelor şi dezavantajelor DDC, comitetul a decis să creeze un sistem care să fie construit pe baza a ceea ce era descris ca o "tradiție" în clasificarea bibliografică suedeză. Această "tradiție" consta în principal din utilizarea notării alfabetice în diferitele clasificări ale bibliotecilor populare, în opoziție cu notarea numerică a DDC. De asemenea, DDC era văzută ca având un prea mare accent asupra condițiilor americane în diviziunile sale generale, plasând prea în adâncime în ierarhii multe subiecte care apar frecvent în bibliotecile suedeze. Aceasta a fost o problemă atât în implementarea daneză, cât şi în cea norvegiană a sistemului, şi comitetul pentru clasificare nu a vrut să se confrunte cu astfel de probleme.

Sistemul SAB este construit în mod explicit pentru utilizare în bibliotecile publice, bibliotecile şcolare şi alte forme de biblioteci mai mici. Deşi bibliotecile universitare nu au luat parte la discuție, sistemul SAB s-a aflat totuşi sub o influență semnificativă din partea lor. Acest lucru poate fi dovedit printr-un număr de aspecte. În primul rând, în comitetul de clasificare ales aproape toți membrii proveneau din biblioteci universitare. În al doilea rând, acest lucru poate fi dovedit prin ierarhiile efective ale sistemului. Deşi "tradiția" suedeză a notării alfabetice este aplicată, structura ierarhiilor este construită pe baza unuia dintre sistemele de clasificare folosite în bibliotecile universitare suedeze, aspect ce a făcut ca sistemul SAB să fie unul hibrid, definit ca o clasificare pentru biblioteci publice, dar cu adâncimea unei clasificări universitare.

Structura completă a sistemului SAB constă din 22 de diviziuni principale. Acestea sunt aranjate în trei grupuri consecutive care pot fi descrise ca o mişcare de la spirit (religie) spre trup (medicină). Poate fi

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

conceptualizată ca o "pantă idealistă". Grupele pot fi rezumate astfel: 1. "Omul ca ființă spirituală şi intelectuală", 2. "Societatea ca o construcție şi practică socială" şi 3. "Natura". În fiecare dintre aceste trei grupuri pot fi găsite modele interesante din punct de vedere ideologic atât în cadrul fiecărui grup cât şi între ele, astfel revelând un număr de teme şi mişcări în cadrul sistemului SAB despre care se poate spune că definesc anumite tendințe ideologice în text.

Primul grup, "Omul ca ființă spirituală şi intelectuală", constă din subiecte precum Religie, Filosofie, Educație, Limbi şi Artă. Mişcarea cea mai frapantă este una care porneşte de la organizare oficială şi dogme şi merge spre forme mai alternative. Mişcarea este manifestă în diviziunile în care punctele de vedere oficiale sunt în general plasate la vârful ierarhiilor şi alternativele sunt la bază şi chiar transferate în afara sistemului efectiv şi în comentarii însoțitoare. Exemple de acest gen sunt: Bieserica de stat vs "secte", care sunt, de fapt, biserici non lutherane precum cele baptiste; filosofie clasică vs magie; sistem educațional public vs mişcări populare în educația adulților. Altă mişcare care este prezentă în aceste divizuni este una care este legată de distanța geografică şi culturală, unde suedeza ca limbă şi context cultural are o poziție privilegiată față de altele. Mişcarea merge din Suedia spre Scandinavia şi Europa şi apoi dintr-o parte în alta a lumii până la un continent african complet nedivizat.

Următorul grup, "Societatea ca o construcție şi practică socială", are, de asemenea, mişcări centru - periferie, care privesc atât puncte de vedere oficiale asupra diferitelor aspecte, cât şi preferințe geografice. Grupul este foarte eterogen şi conține clase precum Istorie, Geografie, Ştiințe Sociale, Tehnologie şi Economie. O trăsătură care diferențiază acest grup de cel anterior este o modalitate contemporană mai explicită de divizare şi de legare a subiectelor individuale. De exemplu, diviziunile tehnologie şi economie sunt vaste, dar mai mult la un nivel orizontal decât la unul vertical, ceea ce le dă un caracter de hărți în care "prezentul" este foarte pronunțat. O trăsătură care este revelată în acest grup este prezența unei norme tăcute în comparație cu care o alternativă este explicită. Cel mai frapant exemplu pentru aceasta este clasa Politică Generală care este nedivizată, cu excepția socialismului, anarhismului şi comunismului care sunt excluse din clasa propriu-zisă şi plasate în propria lor clasă. Acelaşi lucru este valabil pentru clasa Economie Națională. Această utilizare a unei norme tăcute este, de asemenea, prezentă în sistemul SAB într-o altă parte care nu este limitată la o singură clasă, ci este dispersată în întreg sistemul, deşi mai frecvent în acest grup de diviziuni. În întreg sistemul există o

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

normă masculină tăcută în comparaţie cu care cea feminină este definită mai degrabă în mod explicit.

În al treilea grup, "Natură", sunt incluse doar trei diviziuni, Matematică, Ştiinţe Naturale şi Medicină. Există două trăsături principale care sunt de un oarecare interes ideologic în aceste diviziuni. Modul în care este tratat omul diferă foarte mult de cel pe care îl găsim de exemplu în DDC, în sensul că sistemul SAB nu leagă omul de lumea animală în nici un fel. Aceasta ar putea indica faptul că darwinismul şi, astfel, o perspectivă ştiinţifică asupra omului, nu fusese încă internalizat în gândirea celor care au construit sistemul. Pe de altă parte, avem în diviziunea medicală celălalt exemplu interesant, clasa pentru Igienă. Aceasta este interesantă, deoarece are alte diviziuni care sunt vaste în întindere, mergând de la igiena personală şi sexuală la cea socială şi la eugenie. Includerea eugeniei în această clasă indică o perspectivă darwinistă distinctă asupra omului care într-un anumit fel contrazice excluderea omului din ierarhia mamiferelor. Totuşi, se poate da, de asemenea, un înţeles politic prin acceptarea legăturilor strânse între clasele conducătoare din Suedia, în foarte mare măsură Curtea Regală, şi mişcările ideologice de pe continentul european, în principal din Germania.

Lectura sistemului SAB ca text autonom dezvăluie un număr de trăsături care sunt de semnificaţie ideologică nu doar în conţinut ci, de asemenea, şi în formă. Cele mai distincte sunt mai întâi, dihotomia exprimată între instituţiile oficiale şi dogme şi alternativele lor organizaţionale şi/sau ideologice, apoi, utilizarea normei tăcute pentru a vizualiza o alternativă şi, în al treilea rând, o preferinţă georgrafică faţă de ce este aproape şi cunoscut ca epicentru. Pentru ca aceste trăsături să se potrivească cu mimetismul sistemului SAB, este necesar, totuşi, ca ele să fie discutate în lumina dezvoltării ideologice generale din societatea suedeză la momentul când sistemul SAB a fost conceput.

O reflectare a societăţii ?

S-a spus că ideologia bibliotecilor publice din Suedia la începutul secolului XX ar fi fost o intersectare între liberalism şi ceea ce poate fi descris ca o formă de conservatorism social. În analiza sistemului SAB propriu-zis există un număr de strategii care sunt folosite pentru a crea o tensiune între variatele expresii ale normelor stabilite "oficial" sau social şi alternativele lor. Când examinăm aceste două aspecte împreună este posibil să discernem câteva legături în ceea ce priveşte strategiile de imitaţie ideologică, ceea ce ne permite nu doar să atribuim o identitate ideologică

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

sistemului SAB, ci, mai mult, să-i dăm un rol în definirea ideologiei bibliotecilor publice în general. Părţile sistemului unde acest lucru este cel mai clar vizibil sunt politică, religie, relaţia dintre sexe şi, în final, discrepanţa dintre naţionalism şi internaţionalism. În toate aceste cazuri există o corespondenţă care adesea merge departe, între modul în care le tratează puterea politică dominantă din Suedia din această perioadă şi modul în care ele sunt portretizate în sistemul SAB. Imaginea, totuşi, nu este deloc simplă. În multe privinţe, strategiile structurale ale sistemului corespund unui discurs mai conservator în societate ca întreg în comparaţie cu discursul pe care îl aveau bibliotecile publice în general. În primul rând, utilizarea normelor tăcute care sunt coservatoare în mod tradiţional, dând impresia unui anumit tip de ordine naturală în societate, în interiorul unui cadru per ansamblu idealist, este atât de evidentă încât nu trebuie să fie exprimată. Pe de altă parte, acestă strategie prezentă în sistem evidenţiază variate puncte de vedere contrare într-un mod care poate fi bine interpretat ca emancipator, în sensul că, de fapt, fac loc unor fenomene care altfel nu ar fi avut ocazia să apară.

Acest caracter dublu în capacitatea pe care o are sistemul SAB de a reflecta discursurile ideologice ale timpului său este oarecum dificil de vreme ce nu este în fapt posibil să stabilim cu o siguranţă absolută dacă va fi citit ca fiind represiv (conservator) sau emancipator (liberal). De asemenea, este dificil şi chiar riscant să stabilim prea mult o afiliere la o ideologie sau alta, deoarece multe dintre aspectele care sunt tratate ca fiind interesante din punct de vedere ideologic în structurile sistemului SAB nu sunt divizate conform graniţelor politice tradiţionale, ci mai degrabă conform unui spirit al epocii mai mult sau mai puţin definit care transgresează diferenţele de zi cu zi dintre diferitele partide politice.

Dificultatea de a stabili un mimetism ideologic direct între sistemul SAB şi discursurile politice din societate dă motive pentru consideraţii suplimentare. Analiza desfăşurată în acest studiu este suficient de bună pentru a dezvălui şi stabili strategii structurale în interiorul unui sistem de clasificare despre care se poate spune că în mai multe feluri corespunde unor variate strategii de imitaţie ideologică care pot fi identificate în bibliotecile publice în general. Dacă este dificil de descris mimetismul sistemului SAB ca fiind ideologic în orice sens direct, ar putea fi posibil să fie descris ca fiind moral, deoarece multe din trăsăturile discutate în studiu reflectă mai degrabă spiritul predominant din Suedia în primul deceniu al secolului XX, decât orice opinii politice clare. Aceasta face posibilă o cercetare ulterioară bazată pe filosofia morală, considerând sistemele de

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)

clasificare bibliografică ca fiind mai degrabă reprezentări morale decât politice. O asemenea analiză ar adăuga dimensiuni noi investigaţiilor privind clasificarea în domeniul biblioteconomiei şi ştiinţei informării, aceasta fiind doar puţin abordată de cercetarea contemporană.

Bibliografie

HANSSON, Joacim. Why public libraries in Sweden did not choose Dewey. În: *Knowledge Organization*, vol. 24 (3), 1997, p. 145-153.

HANSSON, Joacim. *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie* [On the ideological identity of public libraries: a study of discourse]. Borås / Göteborg: VALFRID, 1998.

HANSSON, Joacim. *Bibliotek, klassifikation och samhälle: en kritisk hermeneutisk studie av 'Klassifikationsbibliotek för svenska bibliotek'* [Libraries, Classification and Society: a critical hermeneutic study on 'Klassifikationssystem för svenska bibliotek (The SAB-system)]. Borås / Göteborg: VALFRID, 1999.

HANSSON, Joacim. Hermeneutics as a bridge between the modern and the postmodern in Library and Information Science. În: *Journal of Documentation,* vol. 61 (1), 2005, p. 102-113.

HANSSON, Joacim. Knowledge organization from an institutional point of view: implications for theoretical and practical development. În: *Progressive Librarian*, no. 27, 2006, p. 31-43.

Traducere din limba engleză de Octavia-Luciana Porumbeanu

BDD-A27117 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:38 UTC)